

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

На правах рукопису

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Представництво в цивільному процесі»

Керівник

кандидат юридичних наук

Бутрин-Бока Н. С.

Виконав студент групи _____

Фуртак І.

ТЕРНОПІЛЬ – 2016

План

Вступ.....	3
1. Участь представника в цивільному судочинстві.....	5
2. Представництво за законом.....	10
2.1 Призначення, або заміна законного представника.....	13
3. Суб'єкти цивільного представництва.....	15
3.1 Особи, які можуть бути представниками.....	15
3.2 Особи, які не можуть бути представниками.....	16
4. Повноваження представника в суді.....	19
Висновки.....	25
Список використаної літератури.....	27

Вступ

Ст.110 ЦПК зазначає, що – громадяни мають право вести свої справи особисто або через свого представника. В деяких справах суд вирішує, що участь представника є обов'язковою (захист прав неповнолітніх, недієздатних). Представники є незалежними і самостійними (ст.120, 126, 161 ЦПК). В теорії ЦПК існує думка, що цивільно-процесуальне представництво – це різновид цивільного представництва. Але існує й інша думка, що цивільне представництво регулює матеріальні відносини, а цивільно-процесуальне представництво – процесуальні відносини. Ст.101, 111 ЦПК – обмеження у процесуальній дієздатності, здійснення прав вирішується через законне представництво. Подібним шляхом захищаються права неповнолітніх. Від юридичної особи діють представники, уповноважені цією юридичною особою. Ці повноваження надані їм в силу угод, договорів. Представники – це особи, що беруть участь у розгляді справи, вони самостійні, незалежні, та виконують представництво сторін та третіх осіб. Але можна сказати, що їх повноваження значно ширші. Представники за цивільними договорами доручення виконують свої обов'язки і діють самостійно. [21]

Представництво – врегульована законом діяльність однієї особи від імені й в інтересах іншої особи в цивільному судочинстві. Правове регулювання представництва в цивільному процесі країн СНД, в яких прийняті нові ЦПК, характеризується спільними положеннями, властивими для ЦПК України, за окремими винятками.

Конституція України закріплює право громадян і юридичних осіб на отримання правової допомоги при реалізації Конституційного права на судовий захист [1.С.23]

У цивільному судочинстві правова допомога при здійсненні захисту прав і інтересів громадян, що охороняються законом і юридичних осіб реалізовується, зокрема, в формі судового представництва . Таким чином ,

інститут представництва в цивільному процесуальному праві є одним з передбачених законом способів реалізації права на судовий захист.

Отже, актуальність теми дослідження насамперед полягає в тому, що необхідність вивчення цивільного законодавства є особливо важливою в наш час, коли в країні проходить становлення правової системи, створюється нова законодавча база і особливого значення набуває необхідність відповідних знань.

Об'єктом дослідження даної курсової роботи є законодавство України, зокрема та його частина, яка регламентує цивільно-процесуальні правові відносини.

Мета дослідження полягає у теоретичному вивченні інституту представництва в цивільному процесі України.

Мета роботи передбачає виконання таких завдань:

- визначення поняття та значення процесуального представництва;
- вивчення видів процесуального представництва;
- визначення повноважень процесуального представника.

Згідно з нормами ЦПК громадяни можуть вести свої справи в суді особисто або через своїх представників. Справи юридичних осіб ведуть в суді їх органи, діючі в межах повноважень, наданих їм законом, статутом або положенням, або їх представники.

Необхідність в судовому представництві зумовлена різними обставинами: неможливістю дотримання змагального начала судочинства при розгляді цивільних справ, в яких беруть участь недієздатні особи (по віковому критерію – неповнолітні; по медичному критерію – громадяни, визнані недієздатними в судовому порядку); неможливістю юридичних осіб, очолюваних колегіальними органами (наприклад, правліннями), безпосередньо брати участь в розгляді справи; бажанням зацікавлених осіб отримати кваліфіковану юридичну допомогу при розгляді справи в суді і т.д.

1. Участь представника в цивільному процесі

Представництво в цивільному процесі є процесуальним засобом реалізації громадянами права на судовий захист від посягань на честь і гідність, життя та здоров'я, на особисту свободу і майно, гарантований Конституцією (ст. 55) [9] та іншими законами України. Воно забезпечує участь у цивільному процесі громадян і організацій, надає їй можливість використовувати юридичне грамотних осіб для ведення цивільних справ у суді та захисту суб'єктивних прав й інтересів [24, 146].

Представництво – це правовідношення, в силу якого одна особа (представник) виступає у суді від імені та в інтересах іншої особи (представлюваний) [16.С. 3].

Частина 1 статті 38 ЦПК говорить про те, що сторона, третя особа, особа, яка відповідно до закону захищає права, свободи чи інтереси інших осіб, а також заявники та інші заінтересовані особи в справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) можуть брати участь у цивільній справі особисто або через представника [4.С.20].

Згідно статті 38 ЦПК України:

1. Сторона, третя особа, особа, яка відповідно до закону захищає права, свободи чи інтереси інших осіб, а також заявники та інші заінтересовані особи в справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) можуть брати участь у цивільній справі особисто або через представника.

2. Особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника.

3. Юридичних осіб представляють їхні органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законом, статутом чи положенням, або їх представники.

4. Державу представляють відповідні органи державної влади в межах їх компетенції через свого представника.

Згідно даних положень впливає, що представництво - це правовідношення, в силу якого одна особа (представник) виступає у суді від імені та в інтересах іншої особи (представлюваний). Представництво передбачене цивільним процесуальним законодавством, по-перше, з метою надання юридичної допомоги громадянам та організаціям при розгляді і вирішенні цивільних справ у суді. По-друге, метою представництва є надання допомоги суду в установленні дійсних прав і обов'язків сторін та інших осіб, які беруть участь у справі.

Представництво у суді є самостійним процесуальним інститутом, а не різновидом загальноцивільного, як іноді вважають у судовій практиці та літературі. Від загальноцивільного воно відрізняється тим, що: а) представництво в силу цивільного права може бути в будь-яких угодах, а в силу процесуального - тільки у суді; б) метою загальноцивільного представництва є надання допомоги довірителю, а процесуального - і суду; в) при загальноцивільному представництві не може бути подвійного представництва, а у процесі законний представник може доручити ведення справи договірному; г) при загальноцивільному представництві в юридичній дії бере участь тільки представник, а в процесі поряд із представником може брати участь, а іноді й повинен, представлюваний; д) при загальноцивільному представництві повноваження представника визначаються дорученням, а у процесі - в основному законом. Тому за ЦПК України представник віднесений до числа осіб, що беруть участь у справі, а, отже, він наділений юридичною заінтересованістю і є самостійною процесуальною фігурою. [22]

Представництво передбачене цивільним процесуальним законодавством, по-перше, з метою надання юридичної допомоги громадянам та організаціям при розгляді і вирішенні цивільних справ у суді. По-друге, метою представництва є надання допомоги суду в установленні дійсних прав і обов'язків сторін та інших осіб, які беруть участь у справі.

Представництво у суді є самостійним процесуальним інститутом, а не різновидом загальноцивільного, як іноді вважають у судовій практиці та літературі.

Від загальноцивільного воно відрізняється тим, що:

а) представництво в силу цивільного права може бути в будь-яких угодах, а в силу процесуального – тільки у суді;

б) метою загальноцивільного представництва є надання допомоги довірителю, а процесуального – і суду;

в) при загальноцивільному представництві не може бути подвійного представництва,

у процесі законний представник може доручити ведення справи договірному;

г) при загальноцивільному представництві в юридичній дії бере участь тільки представник, а в процесі поряд із представником може брати участь, а іноді й повинен, представляваний;

д) при загальноцивільному представництві повноваження представника визначаються дорученням, а у процесі – в основному законом.

Тому за ЦПК України представник віднесений до числа осіб, що беруть участь у справі, а, отже, він наділений юридичною заінтересованістю і є самостійною процесуальною фігурою [15].

Стаття 38 ЦПК закріплює право сторін, третіх осіб, осіб, які відповідно до закону захищають права, свободи чи інтереси інших осіб, а також заявники та інші заінтересовані особи у справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) можуть скористатися допомогою представника. У такий спосіб новий ЦПК розширив коло осіб, які можуть мати представника у суді, практично до кола осіб, які беруть участь у справі. Дана стаття частково вирішує питання про види представництва [20.С.150].

Якщо більш детально розглядати ст. ст. 38 – 44 ЦПК та ст. 60 ЦК України, то це нам дозволяє відзначити наявність чотирьох видів представництва:

а) добровільного;

- б) законного;
- в) за призначенням суду;
- г) громадського.

За ступенем обов'язковості представництво може бути обов'язковим, коли на представництво не потрібно волевиявлення представлюваного (у справах за участю недієздатних, наприклад), і факультативним, коли волевиявлення представлюваного на представництво не є необхідним.

Регулюючи питання про добровільне (договірне) представництво, стаття 38 ЦПК необґрунтовано відносить до представництва участь у цивільному судочинстві органів юридичних осіб та органів державної влади. Безумовно, участь зазначених органів не є представництвом, оскільки є участю юридичних осіб та держави через уповноважені органи [7.С.24].

В основі добровільного (договірного) представництва лежить договір. Перший підвид – представництво інтересів сторін і третіх осіб адвокатами. Підставою такого представництва є договір доручення на ведення справи у суді.

Другий підвид – юрисконсульт представляє у суді інтереси підприємства, організації, установи в силу трудового договору.

Третій підвид – окремі громадяни представляють у суді інтереси сторін і третіх осіб за договором доручення. Наявність доручення у юрисконсульта є не підставою і не свідченням договору доручення, а документом, що визначає обсяг повноважень. Тому дуже спірною є думка деяких авторів про те, що і юрисконсульти виступають у суді за договором доручення.

Громадське представництво полягає у тому, що в силу статуту, положення про громадську організацію вона може представляти у суді інтереси членів цієї організації (наприклад, профспілки) [12.С.22].

Наприклад представництво в цивільному процесі Франції здійснюється: на підставі договору – адвокатами і повіреними; на підставі закону – батьками, опікунами і піклувальниками стосовно неповнолітніх дітей і осіб, які перебувають під їх опікою чи піклуванням. Батьки, які здійснюють сумісно

батьківську владу, визнаються законними представниками, а якщо батьківську владу здійснює один з них, то він і визнається законним представником. Неповнолітній, який одружився або якому виповнилося 16 років, може бути звільнений за заявою батьків, одного з них чи сімейної ради від батьківської влади суддею по опіці (статті 389, 476 Цивільного кодексу Франції). Звільнений від батьківської влади неповнолітній стає здатний, подібно повнолітньому, до всіх дій громадянського життя (статті 481, 488 ЦК), а, отже, і особисто вести справу в суді. А в цивільному процесі Польщі представництво сторін і третіх осіб можуть здійснювати: адвокат, співучасник у справі, особа, яка управляє майном або інтересами сторони, а також особа, пов'язана зі стороною правовідносинами доручення, якщо предмет спору входить в обсяг цього доручення; батьки, подружжя, брати, сестри та інші особи [18].

2. Представництво за законом

Стаття 39 ЦПК закріплює норми, коли представництво здійснюється за законом, а саме:

а) права, свободи та інтереси малолітніх осіб віком до чотирнадцяти років, а також недієздатних фізичних осіб захищають у суді відповідно їхні батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом;

б) права, свободи та інтереси неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а також осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть захищати у суді відповідно їхні батьки, усиновлювачі, піклувальники чи інші особи, визначені законом. Суд може залучити до участі в таких справах неповнолітню особу чи особу, цивільна дієздатність якої обмежені;

в) права, свободи та інтереси особи, яка визнана безвісно відсутньою, захищає опікун, призначений для опіки над її майном;

г) права, свободи та інтереси спадкоємців особи, яка померла або оголошена померлою, якщо спадщина ще ніким не прийнята, захищає виконавець заповіту або інша особа, яка вживає заходів щодо охорони спадкового майна [4.С.19–20]

Згідно статті 31 Цивільного кодексу України особи, які не досягли 14 років, мають право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини [3.С.43].

Під дрібними побутовими правочинами ст. 31 ЦК має на увазі правочини, що задовольняють побутові потреби особи, стосуються предмета, що має невисоку вартість і відповідає фізичному, духовному чи соціальному розвитку малолітнього, вносити кошти в банківські (кредитні) установи і розпоряджатися ними. Частина 2 ст. 31 ЦК, також передбачає, що малолітні не відповідають за заподіяну ними шкоду. Ст. 1178 ЦК передбачає, що за шкоду, заподіяну особами, які не досягли 14 років, відповідають їхні батьки (усиновлювачі), опікуни, навчальні, виховні та інші установи, якщо вони не доведуть відсутність своєї провини у виникненні шкоди [14].

Фізична особа може бути визнана судом недієздатною у порядку, встановленому цивільним процесуальним законодавством за наявності підстав, що встановлені в цивільному законодавстві.

Оскільки такими підставами є психічний розлад, внаслідок чого фізична особа нездатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, то у неї відсутні такі психічні якості, як воля і вина. Тому фізична особа, яка визнана недієздатною, втрачає деліктоздатність, тобто здатність відповідати за завдану шкоду.

Згідно зі ст. 41 ЦК правочини від імені недієздатної фізичної особи та в її інтересах вчиняє опікун [З.С.45]. Тому обов'язок відшкодувати шкоду, завдану недієздатною фізичною особою, покладається законом на його опікуна або заклад, який зобов'язаний здійснювати нагляд за нею. Опікун та такий заклад відповідають за завдану шкоду за наявності своєї вини, що передбачається. Тобто за неналежне виконання своїх обов'язків щодо здійснення нагляду за недієздатним, що спричинило завдання шкоди [6]. Тому, особи, які відшкодували шкоду, завдану недієздатним, не мають права звернутися із регресною вимогою до безпосереднього заподіювача шкоди. Якщо зобов'язання із відшкодування шкоди мають тривалий характер, то поновлення цивільної дієздатності фізичної особи не є підставою для заміни боржника в деліктному зобов'язанні, оскільки шкоди було завдано в момент, коли особа була недієздатною [14].

Для захисту інтересів потерпілого суд може постановити рішення про відшкодування шкоди за рахунок недієздатного заподіювача шкоди за наявності наступних обставин:

- а) смерть опікуна або відсутність у нього майна, достатнього для відшкодування шкоди;
- б) наявність такого майна у недієздатної особи;
- в) відшкодування шкоди за рахунок недієздатного заподіювача шкоди не погіршує його майнового становища, проте покриває нужду потерпілого.

Більший обсяг дієздатності мають неповнолітні особи у віці від 14 до 18 років. Особи у віці від 14 до 18 років крім правочинів, що можуть вчиняти особи, які не досягли 14 років, можуть також самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією чи іншими доходами; самостійно розпоряджатися майном, яке вони придбали на свій заробіток, стипендію чи доход, за винятком нерухомих речей і транспортних засобів. Право неповнолітніх, розпоряджатися своїм заробітком тісно пов'язане з їхнім правом по трудовому законодавству. Неповнолітні з 16-річного віку, а у виняткових випадках з 15-річного віку, мають право влаштуватися на роботу. У трудових правовідносинах вони прирівнюються в правах до повнолітнього [2.С.150]. Особи у віці від 14 до 18 років можуть також самостійно здійснювати права автора творів науки, літератури, мистецтва, права на об'єкти промислової власності чи інші результати своєї творчої діяльності, що охороняються законом.

Особи у віці від 14 до 18 років можуть також самостійно вчиняти правочини, спрямовані на безкоштовне одержання майна у власність, за винятком транспортних засобів і нерухомого майна. Інші правочини особи у віці від 14 до 18 років можуть вчиняти за згодою своїх батьків (усиновлювачів), піклувальників.

На здійснення неповнолітніми правочинів у відношенні транспортних засобів або нерухомого майна повинна бути письмова нотаріально засвідчена згода батьків (усиновлювачів), піклувальників.

Неповнолітні особи за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальників можуть розпоряджатися коштами, що внесли інші особи на їхнє ім'я в банківські (кредитні) установи. Разом із тим ч. 5 ст. 32 ЦК установлює, що за наявності достатніх підстав суд за заявою батьків (усиновлювачів), піклувальників, органів опіки і піклування може обмежити або позбавити неповнолітніх права самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією чи іншими доходами. Суд може скасувати своє рішення про обмеження або

позбавлення цього права, якщо відпали обставини, які були основою для прийняття такого рішення.

Частина 7 ст. 32 ЦК також передбачає, що особи у віці від 14 до 18 років можуть бути обмежені судом у дієздатності в порядку, передбаченому ЦПК України [12.С.58]

Згідно зі ст. 44 ЦК України, на підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою, нотаріус за останнім місцем її проживання описує належне їй майно та встановлює над ним опіку. Опікун, призначений для опіки над майном, захищає права, свободи та інтереси зазначеної особи і в суді.

2.1 Призначення, або заміна законного представника

Згідно статті 43 ЦПК України у разі відсутності у сторони чи третьої особи, визнаної недієздатною або обмеженою у цивільній дієздатності, законного представника суд за поданням органу опіки та піклування ухвалою призначає опікуна або піклувальника і залучає їх до участі у справі як законних представників [4.С.20].

Якщо при розгляді справи буде встановлено, що малолітня чи неповнолітня особа, позбавлена батьківського піклування, не має законного представника, суд ухвалою встановлює над нею відповідно опіку чи піклування за поданням органу опіки та піклування, призначає опікуна або піклувальника та залучає їх до участі у справі як законних представників.

У разі якщо законний представник не має права вести справу в суді з підстав, встановлених законом, суд за поданням органу опіки та піклування замінює законного представника.

Звільнення опікуна чи піклувальника в разі, якщо їх призначив суд, і призначення ними інших осіб здійснюються в порядку, встановленому частиною другою статті 241 ЦПК [15].

Стаття 60 ЦК передбачає 4 випадки встановлення опіки і піклування судом, які є підставами особливого виду судового представництва – по призначенню суду:

а) суд встановлює опіку над фізичною особою у разі визнання її недієздатною;

б) суд встановлює піклування над фізичною особою у разі обмеження її цивільної дієздатності (зазначені підстави застосовуються судом при розгляді відповідних цивільних справ);

в) якщо при розгляді справи буде встановлено, що малолітній позбавлений батьківського піклування;

г) якщо при розгляді справи буде встановлено, що неповнолітній позбавлений батьківського піклування [4.С.25]

У цих випадках, якщо при розгляді цивільної справи буде встановлено, відсутність батьківського піклування, та відсутність законного представника, суд своєю ухвалою встановлює над малолітньою чи неповнолітньою особою відповідно опіку чи піклування за поданням органу опіки та піклування, призначає опікуна чи піклувальника та залучає їх до участі у справі як законних представників.

Якщо при розгляді цивільної справи буде виявлена відсутність у сторони чи третьої особи визнаної недієздатною чи обмеженою в цивільній дієздатності, законного представника суд за поданням органу опіки і піклування своєю ухвалою призначає опікуна чи піклувальника і залучає їх до участі у справі як законних представників.

Частина 3 ст. 43 ЦПК передбачає можливість за поданням органу опіки і піклування заміни законного представника після відкриття справи. Підставами такої заміни є заборона з боку закону певним особам бути представниками.

Частина 4 ст. 43 ЦПК передбачає також право суду звільнити опікуна чи піклувальника в разі якщо їх призначив суд, і призначити опікунами чи піклувальниками інших осіб [15].

3. Суб'єкти цивільного представництва

3.1 Особи, які можуть бути представниками

Згідно статті 40 ЦПК представником у суді може бути адвокат або інша особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність і належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в суді. Також в цієї статті зазначено що, одна й та сама особа не може бути одночасно представником іншої сторони, третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору або беруть участь у справі на другій стороні [4.С.21]

Ця норма висуває головні вимоги до осіб, які можуть виступати представниками в суді. Перша вимога є професійною – представниками можуть бути адвокати. Вони володіють значними навичками юридичної діяльності, необхідними юридичними знаннями. Тому не випадково ст. 59 Конституції України передбачає, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура [5].

Представниками у суді можуть бути й інші особи, до яких висувається наступні вимоги:

- а) вони повинні бути повнолітніми;
  - б) мати цивільну процесуальну дієздатність;
  - в) мати належно посвідчені повноваження на здійснення представництва;
  - г) не належати до кола осіб, які не можуть бути представниками в суді.
- Наприклад в цивільному процесі Англії функції процесуального представника, надання юридичної допомоги і захист прав й інтересів сторін здійснюється адвокатами – соліситорами і баристерами.

3.2 Особи, які не можуть бути представниками

Стаття 41 ЦПК визначає неможливість іншого суміщення процесуальних ролей представника та осіб, які входять згідно ЦПК до інших учасників процесу (секретар судового засідання, перекладач, експерт, спеціаліст, свідок), оскільки ті й інші належать до різних груп суб'єктів процесуальних правовідносин, з яких одні юридично заінтересовані, а інші – ні [4.С.21].

Частина 2 статті 41 ЦПК встановлює обмеження за професійною ознакою деяким категоріям юристів: суддям, слідчим, прокурорам. Це обмеження має етичний характер: у інших учасників справи не повинно виникати сумніву в неупередженості суду у зв'язку з участю зазначених осіб у якості представників. Однак з цього правила є два винятки: судді, слідчі, прокурори можуть представляти у суді відповідні органи, в яких вони працюють, якщо вони є стороною або третьою особою у справі, і якщо зазначені особи виступають у справі.

До правової допомоги належать:

- 1) консультації та роз'яснення з правових питань;
- 2) складання заяв, скарг та інших документів правового характеру;
- 3) правовий висновок;
- 4) медіація;
- 5) представництво;
- 6) виконання обов'язків захисника у процесі дізнання, досудового слідства та розгляду кримінальної справи у суді;
- 7) виконання обов'язків захисника при провадженні у справах про адміністративні правопорушення;
- 8) виконання обов'язків захисника при провадженні у справах про застосування заходів примусу;
- 9) інші послуги правового характеру, які не заборонені законом.

Закон України „Про соціальні послуги” визнає юридичні послуги як один із видів соціальних послуг, передбачає умови і порядок їх надання. Саме цим нормативно-правовим актом визначено, що юридичні послуги - це надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, адвокатська допомога, захист прав та інтересів особи тощо).

Право на отримання соціальних послуг мають громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, у тому числі біженці, які проживають в Україні на законних підставах та перебувають у складних життєвих обставинах. Суб'єкти, що надають соціальні послуги, здійснюють свою діяльність на професійній основі. Слід наголосити, що професійна діяльність у сфері надання соціальних послуг підлягає ліцензуванню відповідно до Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності".

Ініціатива щодо допуску до справи особи, яка надає правову допомогу, повинна виходити від особи, яка бере участь у справі. До складу осіб, які беруть участь у справі належать сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб. Кожен з них може клопотати про допуск до справи особи, яка надає правову допомогу. Таким чином, можлива ситуація, коли особа, яка надає правову допомогу залучається за клопотанням представника – адвоката.

Законом не передбачено підстав для відмови у допуску до справи особи, яка надає правову допомогу. Вважаємо, що така відмова можлива лише з однієї підстави – невідповідність особи, яка бажає надавати правову допомогу, вимогам, передбаченим ч.1 коментованої статті.

Особа, яка надає правову допомогу, має обмежені права:

- знайомитися з матеріалами справи,
- робити з них витяги,
- знімати копії долучених до справи документів,
- бути присутнім у судовому засіданні.

Право подавати клопотання, подавати докази, подавати усні і письмові пояснення, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі та інші права не передбачено.

Процесуальний статус особи, яка надає правову допомогу не сприяє наданню ефективної правової допомоги, адже права цього учасника є обмеженими порівняно із правами представника. Особа, яка надає правову допомогу, не має права брати активну участь в судових засіданнях, тому її правова допомога має позасудовий характер.

Особа, яка має право на надання правової допомоги, допускається ухвалою суду за заявою особи, яка бере участь у справі.

Правову допомогу може надавати особа, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги.

Особа, яка має право на надання правової допомоги, допускається ухвалою суду за заявою особи, яка бере участь у справі.

У судовій практиці, перш за все, правову допомогу особам, які беруть участь у справі, надають адвокати та інші особи, які беруть участь у справі як представники сторін та третіх осіб. Безумовно, істотну правову допомогу надають органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, і серед них особливо - Уповноважений Верховної Ради України з прав людини прокурор та органи державної влади, органи місцевого самоврядування (див. коментар до ст.ст. 45 - 46 цього Кодексу). Якщо сторона чи третя особа має у справі представником адвоката, сумнівно, що вона буде залучати ще й особу, яка надає правову допомогу. Але ст.ст. 12 та 56 ЦПК допускають і таку ситуацію.

Особа, яка надає правову допомогу, долучається до справи ухвалою суду за заявою відповідної особи, яка бере участь у справі, і має бажання користуватися допомогою правового помічника. Останній має право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії приєднаних до неї документів, бути присутнім у судовому засіданні. Бажано б, аби ЦПК передбачив можливість та форму спілкування при розгляді справи

особи, яка надає правову допомогу, з судом, особою, якій вона надає правову допомогу, з особами, які беруть участь у справі, а також з іншими учасниками цивільного процесу, наприклад, із свідками та експертом[25].

4. Повноваження представника в суді

Згідно ст. 44 ЦПК представник, який має повноваження на ведення справи в суді, може вчиняти від імені особи, яку він представляє, усі процесуальні дії, що їх має право вчиняти ця особа. Обмеження повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії мають бути застережені у виданій йому довіреності [4.С.21]. Згідно з ЦПК 1963 р; повноваження представників підтверджувалися відповідно загальним або спеціальним дорученням. Якщо в суд представлено тільки загальне доручення, то представник від імені особи, яку він представляє, міг вчинити всі процесуальні дії, крім передачі справи до третейського суду, повної або часткової відмови від позовних вимог, визнання позову, зміни предмета позову (матеріально-правової вимоги), укладення мирової угоди, передоручення, оскарження рішення суду, пред'явлення виконавчого листа до стягнення, одержання присудженого майна або грошей. Якщо сторона, що представляється, або третя особа довіряли своєму представнику здійснення будь-яких з перелічених вище повноважень, вони повинні були видати представнику таке доручення, у якому це спеціально застережено. Тому таке доручення і прийнято було називати спеціальним [12.С.144].

Новий ЦПК навпаки визначає, що загальне доручення означає наявність у представника права вчиняти від імені особи, яку він представляє, усі процесуальні дії, що їх має право вчиняти зазначена особа, тобто і відмовитись від позову, і визнати позов, і укласти мирову угоду і інше. А якщо особа, що представляється, не довіряє вчиняти певну або певні процесуальні

дії представникові, вона повинна зробити відповідні застереження у довіреності[15]. Необхідність такої різкої зміни порядку підтвердження повноважень, як уявляється, сумнівна, оскільки для цього потрібен більш високий рівень правосвідомості осіб, що представляються, і, можливо, більш високий рівень відповідальності представників, аби уникнути можливих зловживань.

Цивільний процесуальний кодекс України передбачає також можливість припинення договірною представництва, обмеження повноважень представника та відмову представника від повноважень.

Підставами припинення представництва є такі ж підстави, що і для припинення загальноцивільного представництва: закінчення строку довіреності; скасування довіреності особою, що представляється; відмова представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю; припинення юридичної особи, яка видала довіреність або якій було видано довіреність; смерті особи, яка видала довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності; смерті особи, якій видана довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності[15].

Про припинення представництва або обмеження повноважень представника відповідна особа повинна повідомити суд письмовою заявою або усною заявою у судовому засіданні.

Представник є самостійним учасником процесу, який наділений важливими повноваженнями. На відміну від ЦПК 1963 року, даний кодекс наділяє представника як загальними, так і спеціальними правами, які пов'язані з розвитком спору і спрямовані на розпорядження щодо предмету спору. Тобто представник наділений такими повноваженнями, як і особа, яку він представляє.

Слід наголосити, що позиція законодавця про обсяг повноважень представника у цивільному і адміністративному процесах неоднакова.

Зміст судового представництва у цивільному процесі складають процесуальні дії, наслідки яких поширюються на довірителя. Саме тому довіритель визначає обсяг повноважень і доручає йому ведення справи. Він має право обмежити коло повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії. Такі обмеження повинні бути застережені у виданій йому довіреності.

Законом не передбачено, як зазначити обмеження щодо окремих повноважень представника, якщо він є адвокатом і діє на підставі ордеру. Адже ордер не містить переліку повноважень, як і не містить підпису особи, яку представляє адвокат (зразки ордеру на ведення справи затверджені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України). Тому ордер лише засвідчує право адвоката на надання правової допомоги у суді. Законодавець не визначився, яким чином можна обмежити повноваження представника, який бере участь у справі на основі усної заяви, занесеної до журналу судового засідання (п.6 ст.44 ЦПК).

Відповідно до ст. 248 ЦК України, підставами припинення представництва за довіреністю є: закінчення строку довіреності; скасування особою, яка її видала; відмова представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю; припинення юридичної особи, яка видала довіреність або якій такий документ був виданий; у разі смерті, оголошення померлою, визнання недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження цивільної дієздатності особи, яка видала довіреність або особи, якій вона видана.

Особа, яка видала довіреність, може у будь-який час її скасувати. Умови та наслідки скасування довіреності зазначені у статті 249 ЦК.

Представник має право відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю. Він зобов'язаний повідомити про це довірителя. Єдиний виняток передбачений статтею 250 ЦК: представник не може відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю, якщо ці дії були невідкладними або вони спрямовані на запобігання завданню збитків особі, яку він представляє, чи іншим особам.

Умовам припинення представництва присвячено окремі норми Правил адвокатської етики. Відповідно до ст. 40 Правил клієнт може в будь-який час і з будь-яких причин (або без їх пояснення) розірвати угоду з адвокатом в односторонньому порядку. Адвокат не має права вчиняти тиск на клієнта з метою перешкодити реалізації цього права. Водночас адвокат, котрому став відомий намір клієнта розірвати угоду з ним, повинен пояснити клієнту можливі наслідки цього для перспективи подальшого виконання його доручення, з'ясувати причини, що потягли ініціювання клієнтом розірвання угоди, і якщо вони пов'язані з помилковим уявленням клієнта про хід захисту (представництва) його інтересів або обумовлені недоліками в захисті (представництві) клієнта адвокатом, які можуть бути усунені, - пояснити це клієнту і обговорити з ним можливість збереження угоди, якщо це об'єктивно відповідає інтересам клієнта.

В свою чергу, відповідно до ст. 41 Правил, адвокат може достроково (до завершення виконання доручення) розірвати угоду з клієнтом за сукупності таких умов:

- 1) клієнт згоден на розірвання угоди, маючи достатню інформацію про можливі наслідки цього для перспективи виконання його доручення;
- 2) у клієнта є реальна можливість звернутися до іншого адвоката;
- 3) чинним законодавством не передбачено неможливість розірвання угоди про надання правової допомоги певного виду.

Без дотримання умов, передбачених пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, адвокат може достроково розірвати угоду з клієнтом за однієї з наступних обставин:

- 1) клієнт вчиняє дії, що стосуються суті доручення, на порушення чинного законодавства і відмовляється припинити їх вчинення, не зважаючи на роз'яснення адвоката;
- 2) клієнт використовує правову допомогу, що йому надається адвокатом, для полегшення вчинення злочину;

3) клієнт, не зважаючи на роз'яснення адвоката, наполягає на досягненні результату, який через нові або нововиявлені обставини є об'єктивно недосяжним;

4) клієнт грубо порушує обов'язки, взяті ним на себе згідно з угодою про надання правової допомоги;

5) належне виконання доручення стає неможливим через дії клієнта, що вчиняються ним всупереч порадам адвоката;

6) клієнт вчиняє дії, що ганьблять честь, гідність і ділову репутацію адвоката;

7) клієнт не погоджується погашати фактичні видатки у випадку, передбаченому частиною третьою статті 34 Правил, якщо вони є необхідними для подальшого виконання доручення;

8) фізичний або психологічний стан адвоката позбавляє його можливості належним чином продовжувати виконання доручення; в цьому випадку адвокат зобов'язаний вжити всіх доступних йому заходів для запобігання ущемленню законних інтересів клієнта і забезпеченню подальшого представництва клієнта іншим адвокатом;

9) в інших випадках, передбачених цими Правилами.

У всіх випадках розірвання угоди за ініціативою адвоката він зобов'язаний попередити про це клієнта, пояснити йому причини розірвання угоди, пересвідчитись, що вони об'єктивно або суб'єктивно, виходячи з позиції, зайнятої клієнтом, не можуть бути усунені, і вжити розумно необхідних заходів для захисту законних інтересів клієнта.

Угода про надання правової допомоги може бути в будь-який час розірвана за взаємною згодою адвоката і клієнта за умови, що клієнту повідомлено можливі наслідки розірвання угоди дня перспективи виконання його доручення.

Відповідно до ст.44 Правил при розірванні угоди (незалежно від причин) адвокат зобов'язаний:

1) повернути клієнту отримані від нього документи, а також документи, видані адвокату для клієнта іншими особами в ході виконання доручення, майно, передане клієнтом на зберігання адвокату, та невитрачені кошти, що призначалися для погашення видатків, пов'язаних з виконанням доручення;

2) поінформувати клієнта щодо здійсненої адвокатом роботи і передати клієнту копії процесуальних документів, складених адвокатом при виконанні доручення. Це правило не поширюється на випадки розірвання угоди адвокатом з підстав грубого порушення клієнтом зобов'язань, прийнятих на себе згідно з угодою, що виразилося у відмові від сплати або фактичній несплаті гонорару в повному обсязі.

Про припинення представництва або обмеження повноважень представника за довіреністю має бути повідомлено суд шляхом подання письмової заяви або усної заяви, зробленої у судовому засіданні. Про це слід в першу чергу повідомити особу, повноваження якої обмежуються чи припиняються. Це повинна зробити особа, яка припиняє або обмежує представницькі повноваження. Якщо такого повідомлення не надійшло, то усі негативні наслідки дій, вчинених представником з перевищенням повноважень або без таких, покладаються на довірителя.

[25]

Висновок

Діяльність представників в цивільному процесі має велике значення. Хоча об'єктивно розділити, де та межа, за якою можна сказати "представник виграв справу", а де - "він діяв несумлінно і програв справу", дуже важко. Тому важко навести цивільну справу, в якій лише завдяки діяльності представника відбулось захищення права громадянина або юридичної особи, і цим підкреслити роль представника. Це положення можна підкреслити й тим аспектом, що безпосередній захист прав суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин здійснює суд, а представник буквально лише представляє їх інтереси. Але слід зазначити, що без досвідчених та грамотних представників в сучасному змагальному цивільному процесі, для участі в якому необхідно мати великий обсяг правових знань, юридично непідготовлений громадянин має мало шансів виграти справу і захистити свої права в повній мірі. [23]

Представник вчиняє юридичні дії, заступаючи місце особи, яку він представляє і від імені якої виступає. Саме ці ознаки відрізняють представництво від чималої низки подібних відносин.

Однією з форм здійснення громадянами та юридичними особами належних їм цивільних прав та обов'язків є представництво.

Представництво – це правовідношення, відповідно до якого одна особа (представник) на підставі набутих нею повноважень виступає і діє від імені іншої особи, яку представляє, створюючи, змінюючи чи припиняючи безпосередньо для неї цивільні права та обов'язки.

Представництво характеризується наступними ознаками:

- цивільні права та обов'язки належать одній особі, а здійснюються безпосередньо іншою;
- представник вчиняє певні юридичні дії (вчинення виключно фактичних (не юридичних) дій представництвом не охоплюється);
- представник діє не від свого імені, а від імені іншої особи;
- представник діє виключно в межах наданих йому повноважень;

– правові наслідки настають не для представника, а для особи, яку він представляє.

Якщо укладена представником угода спричинила для контрагента збитки, то зобов'язаною стороною буде не представник, а та особа, яка надала йому повноваження для вчинення цієї угоди.

Значення представництва полягає у тому, що саме завдяки цьому інститутіві юридичні особи мають можливість повніше здійснювати свої повноваження, захищати інтереси в суді, арбітражному суді за допомогою кваліфікованих юристів.

Завдяки представництву стає можливою реалізація цивільних прав недієздатними особами, малолітніми. Потреба представництва зумовлена й тим, що у випадках тривалої відсутності за місцем постійного проживання, тяжкої хвороби та інших обставин громадянин не завжди має змогу особисто здійснювати надані йому законом можливості: отримувати заробітну плату, пенсію, поштові перекази, керувати транспортними засобами, розпоряджатися майном, захищати свої інтереси в суді тощо. І саме в цих випадках йому на допомогу приходить представник.

Представництво за законом має місце тоді, коли особа-представник, коло її повноважень і самі випадки такого представництва визначаються певними нормативними актами. До призначення представника той, кого представляють, у таких випадках ніякого відношення не має.

Представництво в цивільному праві відрізняється від представництва суміжних правових інститутів, наприклад, від представництва судового або процесуального.

Гадаю, що в даній роботі мені вдалося у певній мірі розкрити питання про представництво в цивільному праві. Однак і на майбутнє дане питання потребує подальшого вивчення.

Список використаної літератури

1. Конституція України. – С.: ФОП Соколик Б. В., 2008 – 52 с.
2. Кодекс законів про працю України. – Харків: Консум, 2008. – 112 с.
3. Цивільний кодекс України. – Харків: Консум, 2008. – 400 с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України. – Харків: Консум, 2008. – 200 с.
5. Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. [електронний ресурс] // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2887-12>
6. Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р. [електронний ресурс] // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1489-14>
7. Антонюк О. Заходи самозахисту цивільних прав та інтересів. // Підприємництво, господарство і право. -2003. – №6. – С. 23–27.
8. Викут М.А. О правовой природе участия судебных представителей по гражданским делам // Основы гражданского законодательства и Основы гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик. – Саратов, 1980. – С. 144–145.
9. Гом'єн Д. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини / Пер. з англ. Т. Іваненко та О. Павличенка. – Львів: Кальварія, 2000. – 182 с.
10. Губенко М.М. Теоретико-правові проблеми гарантії прав і свобод людини і громадянина: Монографія. – Київ: 2001. – 218 с.
11. Котюк В.О. Теорія права: Курс лекцій: Навчальний посібник для юридичних факультетів. – Київ: Вентурі, 2006. – 238 с.
12. Луць В.В. Цивільне право. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 2003. – 122 с.
13. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України Матвійчука В.К [електронний ресурс] // <http://apelyacia.org.ua/node/8025>

14. Науково – практичний коментар Цивільного кодексу України Коссака В.М. [електронний ресурс] // <http://apelyasia.org.ua/node/4692>
15. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України Тертишнікова В.І. [електронний ресурс] // <http://apelyasia.org.ua/node/9654>
16. Павлуник І.А. Представництво в цивільному процесі. // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юрид. наук. К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2002. – 20 с.
17. Представництво в цивільному процесі. // Коментар Головного спеціаліста Департаменту представництва інтересів держави в судах України та закордонних юрисдикційних органах Міністерства юстиції України Л.В. Ковтуна. Матеріали офіційного серверу Міністерства юстиції України – <http://www.minjust.gov.ua/?do=dr&did=1037&sid=comments>
18. Светлична Г.О. Новели інституту представництва в цивільному судочинстві: проблеми теорії та правозастосування. [електронний ресурс] // <http://www.yurpayintel.com.ua/2007/1/article06/>
19. Штефан М.Й. Представництво адвоката в цивільному процесі Англії. / В кн: Сучасні системи адвокатури. – Київ, 1993. – С 124–127.
20. Штефан М.Й. Цивільний процес: Підручник для студ. юрид. спеціальностей вищих закладів освіти. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 696 с.
21. <http://ebk.net.ua/Book/Konspekt/CPPU/015.htm>
22. <http://ua.textreferat.com/referat-7441-1.html>
23. <http://www.minjust.gov.ua/0/1037>
24. Штефан М. Цивільний процес. – К.: Ін Юре, 2001. – 684 с.
25. <http://studrada.com.ua/content/стаття-56-особа-яка-надає-правову-допомогу>// Коментар до Цивільного процесуального кодексу України В.М. Кравчук 2006 р.